

Zsigmond *Fáklya*-jában az ököritői „halálból” Itt még fokozza a hatást a tudat, hogy az egymást taposó tömeg mögött a háttér a csaknem háttartalan kiterjedésű és kimeríthetetlen népiségű Oroszország. Tudatunk alatt így tolong és így vonaglik és így tiporja önmagát a roppant orosz test, melynek csak töredéknyi kivételése a Moszkvába sereglett sokezer főnyi tömeg birkaszerű magatartása. Mindezek betetőzése pedig a Nyizsnij-Novgorod-i vásár, mely látszólag odavetett színfolt csupán, minden jelentőség nélkül a regény hőisére és az orosz tömegtragédiára, de mélysegesen jelképi értelmű. Egy villanásra, a kínai nagykövet személyében, felbukkan a sejtelmes Ázsia, az Oroszországon túli és önmagára még kevésbé ébredt világ, mely más erkölcsökkel és meghökkentően biztos fellépéssel jelentkezik majd az európai történelem színpadán. Egyszerűen el fogja venni, ami neki megtetszik, mert úgy érzi, hogy ez neki önként értetődően kijár. Elveszi, mint a kínai követ a novgorodi kiállítás legértékesebb drágakövekkel diszitett ékszerét.

Itt szakad meg a regény, ha töredéknek fogjuk fel, de lehet, hogy itt fejeződik be. Lehet, hogy a sápadt, ide-oda botorkáló fiatal cár mögött ez az egyetlen, de nagyon jellemző végjelenet sejtetni akarja a Klim Szamginok és a körülöttük kavargó egész orosz zürzavar jövőjét: a főlébük tornyosuló és minden tétovázást elsöprő Ázsiát. Mégegyszer, még több figyelemmel kellene elolvasni ezt a könyvet a befejező jelenet ismeretében. Bizonyos, hogy másként olvastatja majd magát és sok olyan odavetett célzása világossá válik, melyek az orosz élet közelebbi ismerete nélkül elsikkadnak a pubertás-szenzációk művészi feltárásán el eltévedező európai szem előtt. (Szentimrei Jenő)

BIBLIOGRAPHIE DE LA TRANSYLVANIE ROUMAINE

(Revue de Transylvanie c. folyóirat különszáma.)

A közel 400 oldalas mű az új román, főleg transzilván történelemírás legutóbbi 20 éves munkálkodásának egyik legfigyelemreméltóbb terméke.

A transzilván román történetírás gyökerei a XV.-XVI. századba nyulnak vissza. Fénykorát a XIX. század híres *Scoala Ardeleana* gyűjtőnév alatt ismert történetírók körében éri el. A *Scoala Ardeleana*, melynek legkiemelkedőbb képviselői *Samuil Micu*, *Gheorghe Sincai*, *Petru Maior* és mások, hangsúlyozott harcos és polemikus jelleggel bírt. Főfeladatát a románság latin eredetének s a történelmi folytonosság gondolatának bizonyításában és alátámasztásában látta. A jelenlegi transzilván román történetírók a transzilvániai románság multjának felderítésére fektetik a főszólyt s ez híven tükröződik is a *Revue de Transylvanie* bibliográfiájából.

Bár a bibliográfia kizárólag a transzilvániai románság multjának bemutatására törekszik, mégsem mellőzi a többi nemzetiségeket. *I. Crăciun* írja bevezetőjében: „a románok, székelyek és szászok, kik századokon keresztül éltek egymás mellett, gyakran osztoztak ugyanabban a sorsban... s így nem hanyagolható el a többi nemzetiségek multja se.”

A bibliográfia, mely több, mint 4.000 művet mutat ki nem szorít kizárólag a történelemre, hanem felöleli úgy a segéd, mint a rokntudományok összes ágait. A feldolgozott anyag részben a román Tudományos Akadémia, részben pedig a clujai egyetem bibliográfiai szemináriumai által került feldolgozásra. A kiadvány módszertani előnyei következtében nélkülözhetetlen mindazoknak, akiket tudományos érdeklődés fűz a románság multjához. (G. E.)